

7^e
NATIONAAL
GESCHIEDENIS
ONDERWIJS
CONGRES

17 maart 2023

Fort bij Vechten, Bunnik

Klimaat in de klas!

*Mens en natuur in de
geschiedenisles*

Locatie:
Fort bij Vechten
Bunnik

Klimaatverandering is een van de grootste uitdagingen waar de mensheid momenteel voor staat. Het dwingt ons om anders na te denken over de relatie tussen mens en natuur, over de toekomst, en daarmee ook over het verleden. Het roept de vraag op of we het ons nog wel kunnen veroorloven bij geschiedenis uitsluitend te denken aan menselijk handelen en de natuur als een tijdloos fenomeen 'buiten' de geschiedenis te plaatsen.

Wat zijn de implicaties van het klimaatdenken voor het geschiedenisonderwijs? Wat betekent het 'antropoceen' voor ons en onze leerlingen? Hoe kunnen we geschiedenis doceren op een tijdschaal die veel groter is dan de afgelopen drie millennia? Hoe kunnen we de mens en zijn leefomgeving integraal benaderen in het geschiedenisonderwijs? Wat kunnen we hierover leren van vakken zoals aardrijkskunde?

Samen met de Erasmus Universiteit Rotterdam organiseert VGN op vrijdag 17 maart 2023 in Fort bij Vechten nabij Utrecht het zevende Nationaal Geschiedenisonderwijscongres. In zeven workshops en twee lezingen voor geschiedenisdocenten wordt deze thematiek vanuit verschillende perspectieven benaderd en worden concrete aanbevelingen gedaan voor in de lespraktijk.

Programma

- 09.30** Ontvangst en inloop congresdeelnemers
- 10.00** Welkomstwoord en opening congres
- 10.15** Lezing Liesbeth van de Grift
- 10.45** Pauze en informatiemarkt
- 11.15** Lezing Tine Béneker
- 11.45** Paneldiscussie
- 12.15** Uitreiking Kleio Klasseprijs
- 12.20** Lunch en informatiemarkt
- 13.30** Workshops - ronde I
- 14.45** Pauze
- 15.00** Workshops - ronde II
- 16.15** Afsluiting en borrel

Deelname

- VGN-leden: 225 euro
- Niet-leden: 250 euro
- Gepensioneerden: 125 euro
- Studenten: 75 euro

Lezingen

Een beter milieu begint bij... geschiedenis?

Liesbeth van de Grift (UU)

In deze lezing pleit Liesbeth van de Grift voor een historische benadering van duurzaamheidsvraagstukken. Geschiedenis wordt benaderd als een vakgebied dat kan blootleggen hoe zeer bestaande denkkaders en de manier waarop we het maatschappelijk leven organiseren de uitkomst zijn van historische processen. Door een historisch perspectief kunnen we begrijpen waarom sommige opvattingen dominant werden, terwijl andere naar de achtergrond verdwenen. Dit creëert ruimte om ons af te vragen of ze nog steeds de meest bruikbare en relevante denkkaders bieden en waarom verandering zo moeilijk is. In deze lezing licht Liesbeth van de Grift dit historisch perspectief toe met concrete voorbeelden voor het geschiedenisonderwijs.

Liesbeth van de Grift is hoogleraar 'Internationale geschiedenis in relatie tot het milieu' aan de Universiteit Utrecht.

De aarde als het huis van de mensheid

Tine Béneker (UU)

Belangstelling voor geografie, wordt wel beweerd, heeft uiteindelijk altijd te maken met overleven. Geografie levert kennis over de fysieke omgeving en menselijk gedrag, én over hoe 'mens' en 'natuur' samenhangen en op elkaar inwerken, in mondiale processen en gelocaliseerde ervaringen. Met de wetenschap dat we voor existentiële uitdagingen staan, is geografisch denken relevanter dan ooit. Het doorgronden van het 'antropoceen' betekent dat we de mens niet boven of zelfs gescheiden van de natuur kunnen plaatsen. Hoe zou een antropocene aardrijkskunde eruit kunnen zien? En welke (nieuwe) relaties met geschiedenis levert dit op?

Tine Béneker is hoogleraar geografie en educatie aan de Universiteit Utrecht.

Workshops

Klimaatverandering in de klas: In Europe Schools

Eugenie Khatschatrian (EuroClio)

Klimaatverandering is een van de grootste maatschappelijke problemen en uitdagingen in de eenentwintigste eeuw. Maar klimaatverandering is geen nieuw fenomeen. Hoe docer je klimaatverandering vanuit historisch perspectief? Hoe maken we leerlingen duidelijk wat klimaatverandering voor hen betekent en hoe laten we ze zich op een mediawijze manier verdiepen in de thematiek? In deze workshop zal EuroClio deze vragen beantwoorden aan de hand van het in samenwerking met *In Europe Schools* (VPRO) ontwikkelde lespakket *Climate Change*.

Eugenie Khatschatrian is projectmanager bij EuroClio, waar zij in samenwerking met de VPRO voor het project *In Europe Schools* lesmateriaal over klimaatverandering ontwikkeld heeft.

Big History

Constance van Hall en Joris Burmeister (A. Roland Holst College)

Geschiedenisonderwijs in het 'antropoceen' vraagt om nieuwe benaderingen die de geschiedenis niet enkel als de ontwikkelingsgang van de mensheid presenteert, maar de mensheid positioneert in de context van de geschiedenis van de aarde en de kosmos. Daarom begonnen wij in 2012 met Big

History op onze school, en later ook World History. We laten jullie tijdens deze workshop zien én ervaren hoe je je eigen geschiedenislessen verrijkt met de inhoud, maar ook met de vaardigheden die Big History biedt. Ook World History (met bijvoorbeeld *frames* om de historische katernen beter te doorsnijden) en de nieuwe *Climate Course* komen aan bod! Doel is dat je na onze workshop met concrete ideeën, lesplannen en een boel inspiratie de deur uit loopt!

Constance van Hall en Joris Burmeister doceren filosofie en geschiedenis aan het A. Roland Holst College in Hilversum, waar zij de succesvolle vakken Big History en World History opgezet en uitontwikkeld hebben.

Klimaatbewustwording en klimaatangst bij leerlingen

Adwin Bosschaart (Hogeschool van Amsterdam)

Klimaatverandering heeft grote impact op het wereldbeeld van leerlingen en kan existentiële angsten opwekken. In deze workshop gaat het over de vraag hoe leerlingen denken over klimaatverandering en welke rol kennis daarbij speelt. Daarnaast gaat het erom hoe je als docent leerlingen kunt laten nadenken over klimaatverandering zonder dat dat leidt tot klimaatpathie.

Adwin Bosschaart is hoofddocent aardrijkskunde bij de lerarenopleiding aardrijkskunde van de Faculteit Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam en heeft onderzoek gedaan naar het klimaatdenken onder leerlingen.

Media in de les

Marieke Hermans (Beeld en Geluid)

Hoe vind je en hoe maak je audio- en videofragmenten voor gebruik in de les? Deze workshop beantwoordt deze vraag gebruikmakend van de Beeld & Geluid-collectie beeldengeluidopschool.nl. Het is een praktische en inspirerende workshop waarin we je uitleggen hoe het platform werkt, hoe je snel je weg vindt door de collectie en hoe je makkelijk fragmenten op maat knipt en in je leer-materiaal toepast. Een workshop met veel verrassende voorbeelden!

Marieke Hermans is productmanager Onderwijs Online bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum.

Koloniaal verleden en burgerschap

Hanneke Tuithof (UU)

Aandacht voor het koloniale verleden in het onderwijs is belangrijk. In februari 2023 wordt er door de commissie-Bussemaker gerapporteerd over de plaats die dit thema in onderwijs en erfgoed in Nederland kan hebben. Het

thema 'koloniaal verleden' biedt allerlei aanknopingspunten voor vakoverstijgend onderwijs, het behalen van burgerschapsdoelen, samenwerken met erfgoedinstellingen en het voeren van pedagogische gesprekken. In deze workshop wordt aan de hand van concreet lesmateriaal besproken op welke manieren docenten aandacht aan het koloniale verleden kunnen besteden.

Hanneke Tuithof is vakdidacticus geschiedenis aan de Universiteit Utrecht, hoofddocent curriculumvraagstukken aan de Hogeschool Utrecht en lid van de commissie-Bussemaker, voor versterking kennis geschiedenis voormalig Nederlands-Indië.

Krachtige kennis: wat heeft het nieuwe tijdvakkenkader te bieden?

Carla van Boxtel en Maarten Bark (werkgroep Referentiekader Tijd)

Wat zouden alle leerlingen op school over geschiedenis moeten leren? De werkgroep Referentiekader Tijd presenteerde in 2022 een advies voor een nieuw historisch referentiekader. We verkennen de belangrijkste vernieuwingen, zoals het centraal stellen van historische ontwikkelingen, het werken met zes tijdvakken, meer aandacht voor *global history*, multiperspectiviteit, de relatie met historisch redeneren en

samenhang met andere vakken. De kerndoelencommissie gebruikt het advies voor actualisatie van kerndoelen voor primair onderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs. In hoeverre vindt u het nieuwe kader helder, bruikbaar en passend bij wat leerlingen over geschiedenis zouden moeten leren? Wat zou u de kerndoelencommissie willen meegeven?

Carla van Boxtel is hoogleraar vakdidactiek geschiedenis en lerarenopleider aan de ILO verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Maarten Bark is docent geschiedenis op het Aletta Jacobs College, zat in de syllabuscommissie voor het examenprogramma en is lid van de havo/vwo-commissie van de VGN.

Rondleiding Fort bij Vechten

Het congres vindt plaats op een unieke locatie: Fort bij Vechten. Het fort is gebouwd tussen 1867 en 1870 als deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en diende om artillerieaanvallen op de stad Utrecht en op achter het fort gelegen verdedigingswerken te voorkomen. Naast het fort bevinden zich de overblijfselen van een Romeins castellum, genaamd Fectio. Tijdens deze rondleiding leert u alles over de geschiedenis van het fort en de omgeving. De rondleiding wordt gegeven door gidsen van Fort bij Vechten.

Haal deze folder eruit en neem hem mee naar het congres!

